

La vista mia, che tanto lei seguio
quanto possibil fu, poi che la perse,
126 volsesi al segno di maggior disio,
e a Beatrice tutta si converse;
ma quella folgorò nel mio sguardo
sí che da prima il viso non sofferse;
130 e ciò mi fece a dimandar piú tardo.

Canto IV

Intra due cibi, distanti e moventi
d'un modo, prima si morria di fame,
3 che liber'omo l'un recasse ai denti;
sí si starebbe un agno intra due brame
di fieri lupi, igualmente temendo;
6 sí si starebbe un cane intra due dame:
per che, s'i' mi tacea, me non riprendo,
da li miei dubbi d'un modo sospinto,
9 poi ch'era necessario, né commendo.
Io mi tacea, ma 'l mio disir dipinto
m'era nel viso, e 'l dimandar con ello,
12 piú caldo assai che per parlar distinto.
Fé sí Beatrice qual fé Daniello,
Nabuccodonosor levando d'ira,
15 che l'avea fatto ingiustamente fello;
e disse: "Io veggio ben come ti tira
uno e altro disio, sí che tua cura
18 sé stessa lega sí che fuor non spira.
Tu argomenti: "Se 'l buon voler dura,
la violenza altrui per qual ragione
21 di meritar mi scema la misura?"

Τὴν ἀκολούθησε ἡ ματιά μου
ὅσο μπορούσε, κι ὅταν τὴν εἶχε χάσει
126 στράφηκε ἐκεῖ πού περισσότερο ποθοῦσε:
τὴ Βεατρίκη ἀνήσυχα κοιτοῦσε·
ὅμως τὸ βλέμμα ἐκείνης ἔγινε ἀστραπή
τέτοια πού ἄλλη φορά δὲν εἶχε ἔτσι γενεῖ·
130 κι ὁ νοῦς μου ἄλλη ἐρώτηση δὲ μπόρεσε νὰ πεῖ.

ᾠσμα IV

Σὰν κάποιος ὅπου μπροστά σέ δυὸ τροφές τὸ ἴδιο νόστιμες
δὲν ἔβαλε στὸ στόμα του οὔτε τὴ μιὰ γιὰ νὰ χορτάσει,
3 ἀπὸ πείνα θὰ πέθαινε, ἐλεύθερος μ' ἀνίκανος ν' ἀποφασίσει,
ἔτσι κι ἀρνὶ ὅμοια θεὸ νὰ φοβότανε
δυὸ λύκους τὸ ἴδιο πεινασμένους,
6 ἢ σὰν τὸ κυνηγόσκυλο τὸ ἄβουλο μπροστά σέ δυὸ ζαρκάδια:
ἔτσι ἐνιωθα τὴν πίεση ἀπ' τὶς ἀμφιβολίες,
πὺ μ' ἔκαναν γιὰ τοῦτο νὰ σωπαίνω
9 μὴ νιώθοντας οὔτ' ἐνοχὴ μήτε και περηφάνια.
Σώπαινα, ὅμως στὸ πρόσωπό μου
ἡ ἐπιθυμία νὰ μάθω ἦταν ζωγραφισμένη
12 πὺ ἐντονα παρὰ πὺ νὰ μιλοῦσα.
Κι ὡς ἔκανε ὁ Δανιὴλ τὸν Ναβουχοδονόσορα
ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὴ μάνητα πὺ ἄγριο τὸν εἶχε κάνει,
15 ἔτσι ἔκανε κι ἡ Βεατρίκη κι εἶπε:
«Καλὰ θωρῶ πόσο σέ βασανίζουνε
κι οἱ δυὸ οἱ ἀπορίες, ἔτσι πὺ δὲ μπορεῖς
18 ἀπὸ μονάχος σου νὰ ἐκφραστεῖς.
Λές μέσα σου: «'Αφοῦ ἰσχυρὴ εἶν' ἡ θέληση ἡ καλή,
γιατί οἱ θίαιες πράξεις ἐνὸς ἄλλου
21 πρέπει νὰ μοῦ μικραίνουν τὴν ἀνταμοιβή;»

Ancor di dubitar ti dà cagione
parer tornarsi l'anime a le stelle,
24 secondo la sentenza di Platone.
Queste son le question che nel tuo *velle*
pontano igualmente; e però pria
27 tratterò quella che piú ha di felle.
D'i Serafin colui che piú s'india,
Moisè, Samuel, e quel Giovanni
30 che prender vuoli, io dico, non Maria,
non hanno in altro cielo i loro scanni
che questi spirti che mo t'appariro,
33 né hanno a l'esser lor piú o meno anni;
ma tutti fanno bello il primo giro,
e differentemente han dolce vita
36 per sentir piú e men l'eterno spiro.
Qui si mostraro, non perché sortita
sia questa spera lor, ma per far segno
39 de la celestial c'ha men salita.
Cosí parlar conviensi al vostro ingegno,
però che solo da sensato apprende
42 ciò che fa poscia d'intelletto degno.
Per questo la Scrittura condescende
a vostra facultate, e piedi e mano
45 attribuisse a Dio e altro intende;
e Santa Chiesa con aspetto umano
Gabriel e Michel vi rappresenta,
48 e l'altro che Tobia rifece sano.
Quel che Timeo de l'anime argomenta
non è simile a ciò che qui si vede,
51 però che, come dice, par che senta.
Dice che l'alma a la sua stella riede,
credendo quella quindi esser decisa
54 quando natura per forma la diede;

Κι ἀκόμη λόγο ἔχεις ν' ἀμφιβάλλεις
πού μοιάζει πὼς οἱ ψυχὲς γυρίζουνε στ' ἀστέρια,
ὅπως τὸ ἔχει διδάξει ὁ Πλάτωνας.
Ἐτοῦτα εἶναι τὰ δύο ζητήματα
ὅπου στὴ σκέψη σου βαραίνουν καὶ τὴ βασανίζουν.
Πρῶτα θεὸς νὰ καταπιασῶ με τὸ πιὸ τσουχτερό.
Ἄποιοι ἀπὸ τοὺς Σεραφεῖμ στὸ θρόνο στέκεται κοντύτερα,
ὁ Μωυσῆς, ὁ Σαμουὴλ καὶ ὁποῖος Ἰωάννης θέλεις,
ἀκόμη καὶ ἡ Μαρία, τὴν ἔδρα τους δὲν ἔχουνε
σὲ σφαῖρα διαφορετικὴ ἀπὸ τὰ πνεύματα
πού τώρα δὰ στὰ μάτια σου φανήκαν,
33 καὶ οὔτε γιὰ χρόνο πιὸ πολὺ ἢ λιγότερο ζοῦνε στὴν εὐλογία·
μὰ ὅλοι μαζί λαμπρύνουνε τὸν πρῶτο οὐρανό,
καὶ διαφορετικὴ εἶν' ἡ μακαριότης τους
καταπῶς νιώθουν πιὸ πολὺ ἢ λιγότερο τὴ θεία πνοή.
Ἐδῶ φανήκαν, ὅχι γιὰ τὸς ὅρισαν νὰ ζοῦν
39 σ' αὐτὴ τὴ σφαῖρα, ἀλλὰ γιὰ νὰ σοῦ δείξουνε
τὸ χαμηλότερο τὸ σκαλοπάτι τ' οὐρανοῦ.
Ἐτσι ταιριάζει νὰ μιλάμε πρὸς τὴ δική σας κρίση,
πού ἀντίληψη ἔχει μονάχα ἀπ' τὶς αἰσθήσεις
42 καὶ πού μετὰ ἀξία θὰ πάρει πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὸ πνεῦμα.
Γιὰ τοῦτο παραδέχεται ἡ Ἁγία Γραφή,
γιὰ τὴ δική σας τὴν ἀντίληψη,
45 χέρια καὶ πόδια ὁ Θεὸς νὰ ἔχει, ἐνῶ ἄλλα ἐννοεῖ
καὶ ἡ Ἁγία Ἐκκλησία με ὄψη ἀνθρωπινή
τοὺς Γαβριὴλ καὶ Μιχαὴλ τοὺς ἱστορεῖ,
48 καὶ κειὸν τὸν ἄλλο πού τὸν Τομπία ἔκανε νὰ δεῖ.
Ἄποτι γιὰ τίς ψυχὲς στὸν Τίμαιο εἶναι γραμμένο
δὲν εἶναι ὅμοιο μ' ὅ,τι ἐδῶ βλέπεις,
51 γιὰ τὴ θάρρῶ πὼς ὅ,τι γράφει, κατὰ γράμμα αὐτὸς τὸ ἐννοεῖ.
Λέει πὼς ἡ ψυχὴ γυρνᾷ στ' ἀστέρι της,
πιστεύοντας ὅτι ἀπὸ κεῖ πάνω ἀποχωρίστηκε
54 ὅταν μέσα στ' ἀνθρώπινο τὸ σῶμα κλείστηκε·

e forse sua sentenza è d'altra guisa
che la voce non suona, ed esser puote
57 con intenzion da non esser derisa.
S'elli intende tornare a queste ruote
l'onor de la influenza e 'l biasmo, forse
60 in alcun vero suo arco percuote.
Questo principio, male inteso, torse
già tutto il mondo quasi, sí che Giove,
63 Mercurio e Marte a nominar trascorse.
L'altra dubitazion che ti commove
ha men velen, però che sua malizia
66 non ti poria menar da me altrove.
Parere ingiusta la nostra giustizia
ne li occhi d'i mortali, è argomento
69 di fede e non d'eretica nequizia.
Ma perché puote vostro accorgimento
ben penetrare a questa veritate,
72 come disiri, ti farò contento.
Se violenza è quando quel che pate
niente conferisce a quel che sforza,
75 non fuor quest' alme per essa scusate:
ché volontà, se non vuol, non s'ammorza,
ma fa come natura face in foco,
78 se mille volte violenza il torza.
Per che, s'ella si piega assai o poco,
segue la forza; e così queste fero
81 possendo rifuggir nel santo loco.
Se fosse stato lor volere intero,
come tenne Lorenzo in su la grada,
84 e fece Muzio a la sua man severo,
cosí l'avria ripinte per la strada
ond' eran tratte, come fuoro sciolte;
87 ma cosí salda voglia è troppo rada.

και ἴσως κάτι ἄλλο νὰ ἐννοεῖ
ἀπ' ὅ,τι γράφει, κάτι πού δὲν τὸ λέει
87 καὶ πού μπορεῖ καὶ νὰ ἴναι ἄξιο προσοχῆς.
Ἄν στὸ νοῦ του ἔχει ὅτι τ' ἄστρα ρυθμίζουν
κάθε καλὸ ἢ κάθε φταιξιμο, τότε
60 μπορεῖ τὸ τόξο του νὰ σημαδεύει κάποι' ἀλήθεια.
Ἡ ἰδέα ἐτούτη παρεξηγήθηκε κι ἔκανε
τοὺς ἀνθρώπους στὸ λάθος νὰ στραφοῦν,
63 καὶ Δία, Ἑρμῆ καὶ Ἄρη τ' ἄστρα νὰ ὀνομαστοῦν.
Ἡ ἄλλη ἀμφιβολία πού σὲ κεντάει
λιγότερο ἔχει κίνδυνο μακριά μου νὰ σὲ πᾶει
66 καὶ σ' ἄλλους δρόμους νὰ σ' ὀδηγήσει.
Κι ἂν φαίνεται ἀδίκη στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων
ἢ θεία δικαιοσύνη, τῆς πίστεως εἶν' αὐτὴ δοκιμασία:
69 δὲν εἶναι κάποιας αἵρεσης ἀποστασία.
Ἄφοῦ ἡ ἀνθρωπινὴ σου σκέψη
ἐτούτῃ τὴν ἀλήθεια θέλει νὰ ἐννοήσει,
72 ὅπως τὸ ἐπιθυμεῖς, ὁ λόγος μου θεὲ νὰ σὲ ἀνταμείψει.
Ἄν βία εἶναι ὅταν αὐτὸς ὅπου τὴν ὑποφέρει
δὲν πρέπει διόλου στὸ βιαστὴ νὰ ὑποχωρεῖ, *ἴδου. Τὸ "πρέπει" ἀλλοῦται εἰ*
75 *τότε οἱ ψυχὲς ἐτούτες, σ' αὐτὴν, δὲν εἶναι ἀμέτοχοι: ἴδου νόημα -*
γιατι, ἂν δὲ θέλει, ἡ θέληση δὲ μαλακῶνει,
παρὰ παλεύει ὡς κάνει ἡ φλόγα
78 ὅπου χίλιες φορὲς ἡ βία νὰ τὴν κρατῆσει χάμω δὲ μπορεῖ.
Κι ἂν ἡ βουλή, λίγο ἢ πολὺ, ὑποχωρεῖ,
τότε κι αὐτὴ τῇ βίᾳ ἀκολουθεῖ: ἔτσι κάναν
81 κι ἐτούτες, ἐνῶ μποροῦσαν νὰ γυρίσουν στὴ μονή.
Ἄν ἔτσι ἀπόλυτῃ ἦταν ἡ βουλή τους,
ὅπως ἐκείνη πού τὸν Λαυρέντιο κράτησε ἐπάνω στὴν πυρά,
84 ἢ ὅπως τοῦ Μούτσιου, ὅπου τὸ χέρι του ἔκαψε,
ὁ προτινὸς ὁ δρόμος θά ἔπρεπε νὰ τίς ξαναδεῖ
μόλις ἀπὸ τὴ βία γλίτωσαν
87 μιὰ τέτοια ὅμως θέληση δύσκολα νὰ βρεθεῖ.

E per queste parole, se ricolte
l'hai come dei, è l'argomento casso
90 che t'avria fatto noia ancor più volte.
Ma or ti s'attraversa un altro passo
dinanzi a li occhi, tal che per te stesso
93 non usciresti: pria saresti lasso.
Io t'ho per certo ne la mente messo
ch'alma beata non poria mentire,
96 però ch'è sempre al primo vero appresso;
e poi potesti da Piccarda udire
che l'affezion del vel Costanza tenne;
99 sí ch'ella par qui meco contradire.
Molte fiata già, frate, addivenne
che, per fuggir periglio, contra grato
102 si fé di quel che far non si convenne;
come Almeone, che, di ciò pregato
dal padre suo, la propria madre spense,
105 per non perder pietà si fé spietato.
A questo punto voglio che tu pense
che la forza al voler si mischia, e fanno
108 sí che scusar non si posson l'offense.
Voglia assoluta non consente al danno;
ma consentevi in tanto in quanto teme,
111 se si ritrae, cadere in più affanno.
Però, quando Piccarda quello spreme,
de la voglia assoluta intende, e io
114 de l'altra; sí che ver diciamo insieme".
Cotal fu l'ondeggiar del santo rio
ch'uscí del fonte ond'ogne ver deriva;
117 tal puose in pace uno e altro disio.
"O amanza del primo amante, o diva",
diss'io appresso, "il cui parlar m'inonda
120 e scalda sí, che piú e piú m'avviva,

"Αν πρόσεξες έτοιυτα μου τὰ λόγια, όπως θά 'πρεπε,
τότε ή άπορία σου θά έχει πιά σθηστει,
90 όπου μ' αὐτήν πολλές φορές θά είχες παιδευτει.
Τώρα όμως βλέπω στη ματιά σου
μιάν άλλη δυσκολία που μοναχός σου να την περάσεις
93 δέ μπορείς: θά σκόνταφτες και θά 'πεφτες.
Μέσα στο νοῦ σου έβαλα τη διδαχή
πως μιá μακάρια ψυχή φέματα δέ μπορεί να πει,
96 γιατί σιμά πιά στην αλήθεια την άπόλυτη έχει σταθει:
μετά όμως απ' την Πικάρντα μόρεςες ν' ακούσεις πως
ή Κωσταντζα το πέπλο, μες στην καρδιά, ποτε δεν άπαρνήθη:
99 έτσι που φαίνεται σε μένα ν' αντίλεγει.
Πολλές φορές τυχαίνει, άδερφέ μου,
κάποια ζημιá για ν' άποφύγει, ενάντια στη θέλησή του
102 κανείς να κάνει κάτι που δέ θέλει:
ώς έκανε ο 'Αλκμέων, που όταν του το ζήτησε
ό πατέρας, τη μάνα του την ίδια σκότωσε,
105 άφοσίωση δείχνοντας στον πατέρα, άσπλαχνη έκανε πράξη.
Σε τοῦτο το σημείο σκέφου:
ή βία με τη βούληση σαν σμίξουν,
108 δέ γίνεται τὰ κρίματα να σθήσουν.
'Η άπόλυτη ή βούληση δέ θέλει το κακό:
το δέχεται όμως όταν φοβηθει
111 πως σε χειρότερο κακό θά πέσει αν αντισταθει.
Γι' αυτό σαν ή Πικάρντα τοῦτα λέει,
μιλά για την άπόλυτη τη βούληση, εγώ όμως για την άλλη
114 έτσι που την αλήθεια λέμε κι οι δύο».
Τέτοιο ήταν το άγιο το ποτάμι
που απ' την πηγή την κάθε αλήθεια χύνει:
117 και που τις δύο μου άπορίες ξεδιαλύνει.
'Αμέσως άπαντώ: «'Ω αγαπημένη του θεού, ω θεά,
120 τὰ λόγια σου το νοῦ ποτίζουν και ζεσταίνουν,
έτσι που όλο και περισσότερη ζωή μου δίνουν,

non è l'affezion mia tanto profonda,
che basti a render voi grazia per grazia;
123 ma quei che vede e puote a ciò risponda.
Io veggio ben che già mai non si sazia
nostro intelletto, se 'l ver non lo illustra
126 di fuor dal qual nessun vero si spazia.
Posasi in esso, come fera in lustra,
tosto che giunto l'ha; e giugner puollo:
129 se non, ciascun disio sarebbe *frustra*.
Nasce per quello, a guisa di rampollo,
a piè del vero il dubbio; ed è natura
132 ch'al sommo pinge noi di collo in collo.
Questo m'invita, questo m'assicura
con reverenza, donna, a dimandarvi
135 d'un'altra verità che m'è oscura.
Io vo' saper se l'uom può sodisfarvi
ai voti manchi sí con altri beni,
138 ch'a la vostra statera non sien parvi".
Beatrice mi guardò con li occhi pieni
di faville d'amor così divini,
che, vinta, mia virtute diè le reni,
142 e quasi mi perdei con li occhi chini.

Canto V

“S'io ti fiammeggio nel caldo d'amore
di là dal modo che 'n terra si vede,
3 sí che del viso tuo vinco il valore,
non ti maravigliar; ché ciò procede
da perfetto veder, che, come apprende,
6 così nel bene appreso move il piede.

κι ἡ εὐγνωμοσύνη μου δὲν εἶναι τόση
ὄση εἶναι ἡ χάρις ποῦ μοῦ δίνεις·
123 ὁ θεὸς ὅμως, ποῦ βλέπει καὶ μπορεῖ, θὰ σ' ἀνταμείψει.
Καλὰ τὸ βλέπω πὼς ὁ νοῦς μας
ποτέ του δὲ χορταίνει ἂν ἡ ἀλήθεια δὲν τὸν φωτίζει
126 ἐκείνη, ποῦ ἔξω ἀπ' αὐτὴν καμιά ἄλλη δὲν ὑπάρχει.
Σ' αὐτὴν μόνο ἀναπαύεται ὅπως τ' ἀγρίμι στὴ μονιά του,
μόλις τὴ βρεῖ· καὶ σίγουρα τὰ καταφέρνει:
129 ἀλλιῶς ἡ κάθε του ἐπιθυμιὰ θὰ ἴτανε μάταιη.
Γεννιέται ἔτσι σὰ βλαστὰρι στὴ ρίζα τοῦ δέντρου
τῆς ἀλήθειας ἢ ἀμφιβολία, ποῦ ἡ φύση της
132 ἀπὸ λόφο σὲ λόφο στὴν κορφή μᾶς σπρώχνει.
Αὐτὸ μὲ προκαλεῖ καὶ κουράγιο μοῦ δίνει.
135 μὲ ὄλο τὸ σεβασμὸ, κυρία, νὰ σοῦ ζητήσω
νὰ μοῦ φωτίσεις μὴν ἄλλη ἀλήθεια ποῦ σκοτεινὴ μοῦ μένει.
Νὰ μάθω θέλω ἂν ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ
γιὰ τὰμα ποῦ ἔμεινε λειψὸ μὲ ἄλλα ἀγαθὰ,
138 ὅπου στὴ ζυγαριά σας νὰ μὴν εἶναι μικρά».·
Ἡ Βεατρίκη γύρισε καὶ μὲ κοίταξε μὲ μάτια
ποῦ λάμπεις ἔβγαζαν ἀγάπης θεϊκῆς,
142 ἔτσι ποῦ ἡ ὄρασή μου πιά νικῆθηκε,
καὶ σὰν νικημένος χαμήλωσα τὰ μάτια.

ᾠσμα V

«Μὴν ἀπορεῖς ποῦ μὲς στὴ φλόγα τῆς ἀγάπης
ἀστράφτω τόσο ποῦ ἡ ματιὰ σου
1 ν' ἀντέξει δὲ μπορεῖ νὰ μὲ θωρεῖ.
Τέτοιο ἓνα φῶς κάτω στὴ γῆ δὲ βρίσκεται.
2 Γι' αὐτό, ἡ τέλεια μόνο ὄραση ἀρκεῖ
3 ποῦ βλέπει τὸ καλὸ καὶ πρὸς αὐτὸ ὀδηγεῖ.

Io veggio ben sí come già respolende
ne l'intelletto tuo l'eterna luce,
9 che, vista, sola e sempre amore accende;
e s'altra cosa vostro amor seduce,
non è se non di quella alcun vestigio,
12 mal conosciuto, che quivi traluce.
Tu vuó saper se con altro servigio,
per manco voto, si può render tanto
15 che l'anima sicuri di letigio".
Sí cominciò Beatrice questo canto;
e sí com'uom che suo parlar non spezza,
18 continuò cosí 'l processo santo:
"Lo maggior don che Dio per sua larghezza
fesse creando, e a la sua bontate
21 piú conformato, e quel ch'e' piú apprezza,
fu de la volontà la libertate;
di che le creature intelligenti,
24 e tutte e sole, fuoro e son dotate.
Or ti parrà, se tu quinci argomenti,
l'alto valor del voto, s'è sí fatto
27 che Dio consenta quando tu consenti;
ché, nel fermar tra Dio e l'omo il patto,
vittima fassi di questo tesoro,
30 tal quale io dico; e fassi col suo atto.
Dunque che render puossi per ristoro?
Se credi bene usar quel c'hai offerto,
33 di maltolletto vuó far buon lavoro.
Tu se' omai del maggior punto certo;
ma perché Santa Chiesa in ciò dispensa,
36 che par contra lo ver ch'i' t'ho scoverta,
convienti ancor sedere un poco a mensa,
però che 'l cibo rigido c'hai preso,
39 richiede ancora aiuto a tua dispensa.

Κιόλας τὸ βλέπω πόσο μὲς στὸ νοῦ σου
λάμπει τὸ φῶς τὸ αἰώνιο, ποῦ ἅμα ἴθει
9 γιὰ μιὰ φορά, πάντα ἀπὸ ἀγάπη καίει:
κι ἂν τὴν ἀγάπη σου ποτὲ κάτι ἄλλο ἀποπλανήσει,
δὲ θά 'ναι παρὰ εἰκόνα ἀπ' τὸ φῶς αὐτὸ
12 πού, παρεξηγημένο, θὰ σ' ἔχει φωτίσει.
Θέλεις νὰ μάθεις ἂν μὲ ἄλλη προσφορά
μπορεῖ νὰ πληρωθεῖ ἓνα τάμα ποῦ ἔμεινε λειψὸ
15 ἔτσι ποῦ ἡ φυχὴ τὴν κρίση ν' ἀποφύγει».·
Ἔτσι ἄρχισε ἡ Βεατρίκη νὰ μιλά·
καὶ σὰν τὸν ἄνθρωπο ὅπου τὸ λόγο του δὲ σταματᾶ,
18 συνέχισε τὰ ἱερά της λόγια:
«Τὸ πιὸ μεγάλο δῶρο ποῦ τοῦ Θεοῦ ἡ ἀπλοχεριά
ἐχάρισε σὰν ἔφτιαξε τὸν κόσμο,
21 κι αὐτὸ ποῦ πιὸ πολὺ κι Ἐκεῖνος ἐκτιμᾶ,
ἦταν ἡ ἐλευθερία τῆς βούλησης·
ποῦ ἔδωσε καὶ δίνει σ' ὅλα τὰ λογικὰ
24 τὰ πλάσματα, καὶ μοναχὰ σ' αὐτά.
Ἄν τώρα ξεκινήσεις ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση,
θὰ δεῖς πόσο μεγάλη ἀξία ἔχει τὸ τάμα:
27 νὰ δέχεται ὁ Θεὸς ὅ,τι δέχεσαι κι ἐσύ·
σὰν κλείσει ὁ Θεὸς συμβόλαιο μὲ τὸν ἄνθρωπο,
ὁ τελευταῖος θυσιάζει αὐτὸ τὸ δῶρο, ποῦ λίγο πρὶν
30 σοῦ ἐξήγησα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴ θέληση του.
Τί ἄλλο λοιπὸν τώρα μπορεῖ νὰ δώσει σ' ἀντάλλαγμα;
Ἄν γιὰ καλὸ διαθέσεις ὅ,τι χάριτες,
33 ὅ,τι πιά δὲν σοῦ ἀνήκει νὰ τὸ χάρισεις δὲν μπορεῖς.
Γνωρίζεις πιά μὲ σιγουριά τὴ βασικὴ ἀρχή
ἀφοῦ ὅμως τὸ συμβιβασμὸ δέχεται ἡ Ἐκκλησία,
36 πρᾶγμα ποῦ μοιάζει ἀντίθετο σ' ὅ,τι ἔχω ἀποκαλύψει,
νὰ κάτσεις πρέπει ἀκόμη γιὰ λίγο στὰ θρανία,
μιά καὶ ἡ τροφή ποῦ πῆρες μοιάζει δύσπεπτη,
40 καὶ θέλει γιὰ νὰ χωνευτεῖ κι ἄλλη διδασκαλία.

42 Apri la mente a quel ch'io ti paleso
e fermalvi entro; ché non fa scienza,
sanza lo ritenere, avere inteso.
Due cose si convegno a l'essenza
di questo sacrificio: l'una è quella
45 di che si fa; l'altr' è la convenenza.
Quest' ultima già mai non si cancella
se non servata; e intorno di lei
48 sí preciso di sopra si favella:
però necessitato fu a li Ebrei
pur l'offerere, ancor ch'alcuna offerta
51 sí permutasse, come saver dei.
L'altra, che per materia t'è aperta,
puote ben esser tal, che non si falla
54 se con altra materia si converta.
Ma non trasmuti carco a la sua spalla
per suo arbitrio alcun, sanza la volta
57 e de la chiave bianca e de la gialla;
e ogne permutanza credi stolta,
se la cosa dimessa in la sorpresa
60 come 'l quattro nel sei non è raccolta.
Però qualunque cosa tanto pesa
per suo valor che tragga ogne bilancia,
63 sodisfar non si può con altra spesa.
Non prendan li mortali il voto a ciancia;
siate fedeli, e a ciò far non bieci,
66 come Ieptè a la sua prima mancia;
cui piú si convenia dicer 'Mal feci',
che, servando, far peggio; e cosí stolto
69 ritrovar puoi il gran duca de' Greci,
onde pianse Efigènia il suo bel volto,
e fé pianger di sé i folli e i savi
72 ch'udir parlar di cosí fatto cólto.

Tò νοῦ σου ἀνοίξε σ' ὅ,τι θὰ σοῦ ἐξηγήσω,
καὶ μέσα στή μνήμη κράτα το· γιατί,
48 ἂν δὲν τὸ κρατήσεις, χαμένη πάει ἡ γνώση.
Δύο πράγματα θαλαίνουε στὸ τάμα:
τὸ 'να εἶναι τὸ ἀντικείμενό του
49 καὶ τ' ἄλλο ἡ συμφωνία.
Ἐτούτη ποτὲ δὲν ἀκυρώνεται ὀλόκληρη ἂν δὲν
πληρωθεῖ πάνω σ' αὐτὸ μιλήσαμε πρωτύτερα μ' ἀκρίβεια:
49 γι' αὐτὸ κι οἱ Ἑβραῖοι ταγμένοι ἦτανε
νά κάνουν πάντα προσφορές:
ἔστω κι ἂν, γιὰ κάποια, νὰ τὴν ἀλλάζουν
51 εἶχαν δικαίωμα, ὅπως καλὰ γνωρίζεις.
Τὸ ἄλλο, τὸ ἀντικείμενο, ὅπως σοῦ εἶπα,
μπορεῖ νὰ εἶναι τέτοιο ποῦ χωρὶς ἁμαρτία
54 νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ διαφορετικό.
Μιὰ ὅμως τέτοια ἀλλαγὴ
ἀπάνω του νὰ πάρει κανεὶς δὲν τὸ μπορεῖ,
57 ἂν δὲ γυρίσουνε τὰ δυὸ κλειδιά στήν κλειδαριά,
τὸ ἄσπρο καὶ τὸ κίτρινο, τῆς Ἐκκλησιᾶς σημάδια,
καὶ κάθε ἀλλαγὴ 'ναι λαθεμένη
60 ἂν τὸ καινούργιο μιάμιση φορὰ μὲς στὸ παλιὸ δὲ μπαίνει.
Πάντως, ὅποιο καὶ νὰ 'ν τὸ πράγμα, ἅμα ζυγίζει
ἡ ἀξία του τόσο ποῦ ἡ κάθε ζυγαριὰ λυγίζει,
63 μὲ τίποτε δὲν ξεπληρώνεται, ὅσο καὶ νὰ κοστίζει.
Στ' ἀστεῖα νὰ μὴν παίρνουε τὸ τάμα οἱ θνητοί:
νά 'στε πιστοί, μὴν κάνετε τοὺς παλαβοὺς
66 σὰν τὸν Ἰεπταέ, ὅπου ἀσυλλόγιστα ἔταξε·
καὶ τὸ τάμα τηρώντας κακὸ ἔκανε μεγαλύτερο
παρὰ ποῦ ἂν ἔλεγε "Ἐκανα λάθος",
69 ἡ σὰν τὸν μέγα τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸ
ποῦ στάθηκε τόσο μικρὸς ὅπου πικρὰ ἔκλαψε μετὰ,
καὶ κλάφανε μαζί του τρελοὶ καὶ συνετοὶ
74 σὰν ἄκουσαν τῆς Ἰφιγένειας τὴ θυσία τὴν τραγική.

Siate, Cristiani, a muovervi piú gravi:
non siate come penna ad ogne vento,
75 e non erediate ch'ogne acqua vi lavi.
Avete il novo e 'l vecchio Testamento,
e 'l pastor de la Chiesa che vi guida;
78 questo vi basti a vostro salvamento.
Se mala cupidigia altro vi grida,
uomini siate, e non pecore matte,
81 sí che 'l Giudeo di voi tra voi non rida!
Non fate com' agnel che lascia il latte
de la sua madre, e semplice e lascivo
84 seco medesimo a suo piacer combatte!".
Cosí Beatrice a me com' ió scrivo;
poi si rivolse tutta disiante
87 a quella parte ove 'l mondo è piú vivo.
Lo suo tacere e 'l trasmutar sembiant
puoser silenzio al mio cupido ingegno,
90 che già nuove questioni avea davante;
e sí come saetta che nel segno
percuote pria che sia la corda queta,
93 cosí corremmo nel secondo regno.
Quivi la donna mia vid' ió sí lieta,
come nel lume di quel ciel sí mise,
96 che piú lucente se ne fé 'l pianeta.
E se la stella si cambiò e rise,
qual mi fec' ió che pur da mia natura
99 trasmutabile son per tutte guise!
Come 'n peschiera ch'è tranquilla e pura
traggonsi i pesci a ciò che vien di fori
102 per modo che lo stimin lor pastura,
sí vid' ió ben piú di mille splendori
trarsi ver' noi, e in ciascun s'udia:
105 "Ecco chi crescerà li nostri amori".

Χριστιανοί νά 'στε, στις πράξεις σοβαροί,
ὄχι σάν τὸ φτερό μπροστά στὸ κάθε ἀγέρι,
καὶ μὴ θαρρεῖτε τὸ κάθε νερὸ σὰς πλένει.
Ἔχετε τὴν Καινὴ καὶ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη
καὶ τὸν ποιμένα ποὺ ὀδηγεῖ τὴν Ἐκκλησία:
ποὺ εἶν' ἀρκετὰ γιὰ τὴ δική σας σωτηρία.
Κι ἂν ἡ κακὴ ἢ πλεονεξία ἄλλα σὰς κράζει,
ἄνθρωποι εἶστε, ὄχι τρελὲς κατσίκες,
ἢ διαγωγὴ σας νά μὴν κάνει τὸν Ἑβραῖο νά καγχάζει!
Μὴν κάνετε σάν τὸ μικρὸ ἀρνάκι
ἔπου τῆς μάνας παρατάει τὸ γάλα,
94 κι ἀνήσυχο καὶ ἄμυαλο δῶθε καὶ κείθε τρέχει!»
"Ὅπως τὰ γράφω ἔτσι μοῦ μίλησε ἡ Βεατρίκη
μετὰ τὰ μάτια μὲ λαχτάρα γύρισε
97 στὸ φωτεινότερο σημεῖο τ' οὐρανοῦ.
Μὲ τὴ σιωπὴ της καὶ μὲ τὴ σοβαρὴ της ὄψη
ἐσώπασεν ὁ διφασμένος νοῦς μου,
100 ποὺ ἐτοιμαζόταν κι ἄλλα νά ρωτήσῃ:
κι ὅπως στὸ στόχο φτάνει μιὰ σαῖτα
πρὶν ὁ παλμὸς ἀπ' τὴ χορδὴ τοῦ τόξου σταματήσῃ,
103 ἔτσι στὸ δεύτερο ἐφτάσαμε βασιλείο.
Ἐδῶ εἶδα τὴν κυρά μου νά λάμπει ἀπὸ χαρὰ,
ὡς ἔμπαινε στὸ φῶς ἐτούτου τ' οὐρανοῦ,
106 ποὺ μὲ τὴ λάμψη της ἔκανε τὸν πλανήτη φωτεινότερο.
Κι ἂν ἔλαμπε τ' ἀστέρι ἀπὸ χαρὰ,
σκαφεῖτε τὴ δική μου τὴ συγκίνηση
109 ποὺ εὐκόλα πὸ τὴ φύση μου ὄλα μὲ συνεπαίρνουν!
"Ὅπως τὰ φάρια μὲς στὰ διάφανα καὶ ἤρεμα νερὰ
λιμνούλας ξελογιάζονται, ἂν πέσει κάτι μέσα,
112 πιστεύοντας πὺς εἶναι γιὰ φαῖ τους,
ἔτσι εἶδα ἐγὼ περισσότερα πὸ χίλια πλάσματα θαυμάσια
νά τρέχουν καταπάνω μας φωνάζοντας:
115 «Νά ποιός τὴν εὐλογία μας θεὸ ν' αὐξήσει».

E sí come ciascuno a noi venía,
vedeasi l'ombra piena di letizia
108 nel folgór chiaro che di lei uscía.
Pensa, lector, se quel che qui s'inizia
non procedesse, come tu avresti
111 di piú savere angosciosa carizia;
e per te vederai come da questi
m'era in disio d'udir lor condizioni,
114 sí come a li occhi mi fur manifesti.
"O bene nato a cui veder li troni
del triünfo eternal concede grazia
117 prima che la milizia s'abbandoni,
del lume che per tutto il ciel si spazia
noi semo accesi; e però, se disii
120 di noi chiarirti, a tuo piacer ti sazia".
Cosí da un di quelli spirti pii
detto mi fu; e da Beatrice: "Dí, dí
123 sicuramente, e credi come a dii".
"Io veggio ben sí come tu t'annidi
nel proprio lume, e che de li occhi il traggi,
126 perch'e' corusea sí come tu ridi;
ma non so chi tu se', né perché aggi,
anima degna, il grado de la spera
129 che si vela a' mortai con altrui raggi".
Questo diss' io diritto alla lumera
che pria m'avea parlato; ond' ella fessi
132 lucente piú assai di quel ch'ell'era.
Si come il sol che si cela elli stessi
per troppa luce, come 'l caldo ha róse
135 le temperanze d'i vapori spessi,
per piú letizia sí mi si nascose
dentro al suo raggio la figura santa;
e cosí chiusa chiusa mi rispuose

Κι ὅπως καθένα μᾶς πλησίαζε,
108 ξεχώριζαν μέσα στὸ φῶς οἱ πρόσχαρες γραμμές του
ἀπὸ τὴν ἀστραπὴ ποὺ ἀκτινοβολοῦσαν.
Σκέφου, ἀναγνώστη, ἂν ὅ,τι ἐδῶ ἀρχίζει
111 συνέχεια δὲν εἶχε, πόση θὲ νὰ ἔχες ἀγωνία
νὰ μάθεις περισσότερα·
καὶ μόνος σου θὰ δεῖς πόση ἦταν ἡ λαχτάρα μου
νὰ μάθω λεπτομέρειες γιὰ τὴν κατάστασή τους,
114 ὅπως μπροστὰ στὰ μάτια μου φανήκαν.
«Εὐτυχησμένη ἦταν ἡ γέννησή σου, ὅπου νὰ δεῖς
τὸ θρόνο τοῦ αἰώνιου θριάμβου ἔχεις τὴ χάρη
117 πρὶν παρατήσεις τοῦ κόσμου τὴν καλὴ θητεία·
μὲ αὐτὸ τὸ φῶς, ποὺ ὅλο τὸν οὐρανὸ λαμπρύνει,
εἴμαστε φωτισμένοι. Ἄν λοιπὸν θέλεις
120 γιὰ μᾶς νὰ μάθεις, ὅσα σ' ἀρέσει ρῶτα».
Ἔτσι μοῦ μίλησε ἓνα ἀπ' αὐτὰ
τὰ εὐλογημένα πλάσματα· κι ἡ Βεατρίκη: «Μίλα, μίλα
123 ἐλεύθερα καὶ πίστεψε, σὰ νὰ ἴταν ὁ Θεός».
«Βλέπω καλὰ πὼς μὲς στὸ φῶς σου
ἐσὺ φωλιάζεις, ποὺ ἀπ' τὴ ματιὰ σου βγαίνει
126 κι ἀστράφτει ὅταν ἐσὺ γελάς·
ὅμως ποιὸς νὰ ἴσαι δὲ γνωρίζω, οὔτε γιατί,
ἀξία ψυχῆ, σ' αὐτὴ τὴ σφαίρα βρίσκεσαι
129 ποὺ εἶναι κρυμμένη στοὺς θνητοὺς ἀπ' ἀλλουνοῦ ἀχτίδες».
Αὐτὰ εἶπα στὴ λάμψη ἐκείνη
ποὺ πρὶν μοῦ εἶχε μιλήσει· κι αὐτὴ
132 ἔγινε φωτεινότερη ἀπ' ὅσο ἦταν πρωτύτερα.
Ἄπως ὁ ἥλιος ἀπὸ μονάχος χάνεται
μὲς στὸ πολὺ τὸ φῶς, ἀφοῦ ἡ πυρὰ του
135 διαλύσει τοὺς πυκνωμένους ὑδρατμούς,
ἔτσι, μὲ περισσὴ ἰλαρότητα, μοῦ ἀπόκρυψε
μέσα στὸ φῶς τὴν ἄγια της τὴν ὄψη·
κι ἔτσι, καλὰ κρυμμένη, μοῦ ἀποκρίθη

Canto VI

«Poscia che Costantin l'aquila volse
 contr' al corso del ciel, ch'ella seguio
 3 dietro a l'antico che Lavina tolse,
 cento e cent'anni e piú l'uccel di Dio
 ne lo stremo d'Europa si ritenne,
 6 vicino a' monti de' quai prima uscío;
 e sotto l'ombra de le sacre penne
 governò 'l mondo lí di mano in mano,
 9 e, sí cangiando, in su la mia pervenne.
 Cesare fui e son Iustiniano,
 che, per voler del primo amor ch'í sento,
 12 d'entro le leggi trassi il troppo e 'l vano.
 E prima ch'io a l'ovra fossi attento,
 una natura in Cristo esser, non piúe,
 15 credea, e di tal fede era contento;
 ma 'l benedetto Agapito, che fue
 sommo pastore, a la fede sincera
 18 mi dirizzò con le parole sue.
 Io li credetti; e ciò che 'n sua fede era,
 vegg' io or chiaro sí, come tu vedi
 21 ogni contradizione e falsa e vera.
 Tosto che con la Chiesa mossi i piedi,
 a Dio per grazia piacque di spirarmi
 24 l'alto lavoro, e tutto 'n lui mi diedi;
 e al mio Belisar commendai l'armi,
 cui la destra del ciel fu sí congiunta,
 27 che segno fu ch'í dovessi posarmi.

ᾠσμα VI

«Ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἀντίθετα ἔστρεψε
 τὸν αἰτὸ ἀπ' τ' οὐρανοῦ τῆ στρατά, ποῦ ἀκολούθησε
 ἐκεῖνος ὁ ἀρχαῖος ποῦ τῆ Λαβίνια πῆρε,
 διακόσια-τόσα χρόνια τὸ θεϊκὸ πουλὶ
 στὴν ἄκρη τῆς Εὐρώπης στάθηκε,
 κοντὰ στὰ ὄρη ποῦ εἶδαν τὸ ξεκίνημά του·
 κάτω ἀπ' τὸν ἥσκιο τῶν ἀγιασμένων του φτερούγων
 κυβέρνησε τὸν κόσμον καὶ χέρι-χέρι ἀλλάζοντας
 ἔφτασε στὸ χέρι τὸ δικό μου.
 Καίσαρας ἦμουν κι εἶμαι ὁ Ἰουστινιανός,
 ποῦ μὲ τῆ βούληση τῆς πρωταρχικῆς ἀγάπης
 13 ἀπὸ τοὺς νόμους ἔβγαλα τὸ περιττὸ καὶ τ' ἄχρηστο.
 Μὰ πρὶν καταπιασθῶ μ' αὐτὸ τὸ ἔργο,
 15 μιὰ κι ὄχι δύο φύσεις πὼς εἶχεν ὁ Χριστὸς
 πίστευα, καὶ ἡ πίστη αὐτὴ μὲ ικανοποιούσε·
 ὅμως στὴν πίστη τὴν ἀληθινὴ μὲ ὀδήγησαν
 τοῦ εὐλογημένου Ἀγαπητοῦ τὰ λόγια τὰ σοφά,
 18 ὅπου ἦταν ἀνώτατος ποιμένας.
 Ἐπίστεψα σ' αὐτὸν καὶ τώρα βλέπω πόσο σωστὴ
 ἡ πίστη του ἦταν, ὅπως βλέπεις κι ἐσύ,
 21 σὲ δύο ἀπόψεις, ἡ μιὰ ἵναι λαθεμένη κι ἡ ἄλλη ἵναι σωστή.
 Μόλις τῆς Ἐκκλησιᾶς πῆρα τὸν ἴσιο δρόμο,
 τὴν ἐμπνευση εἶχα ἀπὸ τῆ Θεῖα Χάρη
 24 στὸ ὑψηλὸ αὐτὸ ἔργο ν' ἀφιερωθῶ
 τ' ἄρματα ἐμπιστεύτηκα στὸν ἄξιο Βελισσάριο
 27 κι ἡ εὐνοια τ' οὐρανοῦ σ' αὐτόν, μοῦ ἔδειξε
 πὼς ἔπρεπε ν' ἀσχοληθῶ στὰ ἔργα τῆς εἰρήνης.

Or qui a la question prima s'appunta
la mia risposta; ma sua condizione
30 mi stringe a seguitare alcuna giunta,
perché tu veggi con quanta ragione
si move contr' al sacrosanto segno
33 e chi ' s'appropria e chi a lui s'opponne.
Vedi quanta virtù l'ha fatto degno
di reverenza; e cominciò da l'ora
36 che Pallante morì per darli regno.
Tu sai ch'el fece in Alba sua dimora
per trecento anni e oltre, infino al fine
39 che i tre a' tre pugnar per lui ancora.
E sai ch'el fé dal mal de le Sabine
al dolor di Lucrezia in sette regi,
42 vincendo intorno le genti vicine.
Sai quel ch'el fé portato da li egregi
Romani incontro a Brenno, incontro a Pirro,
45 incontro a li altri principi e collegi;
onde Torquato e Quinzio, che dal cirro
negletto fu nomato, i Deci e ' Fabi
48 ebber la fama che volontier mirro.
Esso atterrò l'orgoglio de li Aràbi
che di retro ad Annibale passaro
51 l'alpestre rocce, Po, di che tu labi.
Sott' esso giovanetti triümfaro
Scipione e Pompeo; e a quel colle
54 sotto 'l qual tu nascesti parve amaro.
Poi, presso al tempo che tutto 'l ciel volle
redur lo mondo a suo modo sereno,
57 Cesare per voler di Roma il tolle.
E quel che fé da Varo infino a Reno,
Isara vide ed Era e vide Senna
60 e ogne valle onde Rodano è pieno.

"Όσα εἶπα μέχρι ἐδῶ, στὸ ρῶτῆμά σου ἦταν
ἀπάντησῃ ὁμως ἡ φύση τῆς με ὑποχρεώνει
30 ἀκόμη κάτι νὰ προσθέσω γιὰ νὰ δεῖς
μὲ πόση ἀπερισκεψία ἀντιδρῶν στὸ ἱερὸ τὸ σύμβολο
κι αὐτοὶ ὅπου γιὰ φίλοι του περνοῦνε
33 κι ἐκεῖνοι ποὺ ἀνοιχτὰ τὸ πολεμοῦνε.
Δὲς πόσα κατορθώματα ἔχουν γίνει
τὸ σεβασμὸ γιὰ ν' ἀξιωθεῖ κι ὅλα ἔχουν τὴν ἀρχὴ τους
36 σ' ἐκείνους τὸν Πάλλα, ποὺ πέθανε βασιλεῖο δίνοντάς του.
"Όπως γνωρίζεις, ὁ Αἰτός, στὴν Ἄλμπα ἔκανε πρῶτα
τὴ φωλιά του, τριακόσια χρόνια ἔμεινε κεῖ, κι ὕστερα
39 οἱ τρεῖς τους τρεῖς πολέμησαν γι' αὐτόν.
Μετὰ ἡ ἱστορία του περνᾶ ἀπ' τῶν Σαββίνων τὸ κακὸ
μέχρι τῆς Λουκρητίας τὴν προσβολή
42 ὕστερα, τοὺς γύρω νίκησε λαούς.
Κατέχεις τί κατάφερε στὰ χέρια τῶν ἄξιων Ρωμαίων
κατὰ τοῦ Βρέννου καὶ τοῦ Πύρρου, κι ὅλων ἐκείνων
45 τῶν πριγκιπάτων καὶ τῶν δημοκρατιῶν·
πρόθυμα ἐγὼ τιμῶ τοὺς Δέκιους καὶ τοὺς Φάμπιους,
ὅπου διάπρεφαν, καὶ τὸν Τορκουάτο καὶ τὸν Κουίντο
48 ποὺ πῆρε τ' ὄνομά του ἀπ' τ' ἀκατάστατα μαλλιά του.
"Ό αἰτός τὴν περηφάνια τῶν Ἀράβων ντρόπιασε
ποῦ, πίσω ἀπ' τὸν Ἀννίβα, τὰ βράχια τ' ἀλπικὰ περάσαν
51 ἀπ' ὅπου ἐσύ, ὦ Πάδε, κατεβαίνεις.
Κάτω ἀπ' αὐτόν οἱ νεαροὶ Σκιπίων καὶ Πομπήιος
κερδίσανε θριάμβους· στὸ λόφο, ὅπου στὴ ρίζα του
54 ἔχεις γεννηθεῖ, σκληρὸς ἐστάθηκε.
"Υστερα, σὰ θέλησαν οἱ οὐρανοὶ σ' ὅλη τὴ γῆ
γαλήνη νὰ χαρίσουν, με τῶν Ρωμαίων τὴ βουλή
57 ὁ Καίσαρας στὰ χέρια του τὸν πῆρε.
"Ότι ἔκανε αὐτός τὸ εἶδαν ἀπὸ τὸν Βάρο μέχρι τὸν Ρῆνο
60 οἱ ποταμοὶ Ἰζέρ, ὁ Λουὰρ κι ὁ Σηκουάνας,
κι ὅλες ἐκεῖνες οἱ κοιλάδες ὅπου στὸν Ροδανὸ συγκλίνουν.

Quel che fé poi ch'elli uscí di Ravenna
e saltò Rubicon, fu di tal volo,
63 che nol seguiteria lingua né penna.
Inver' la Spagna rivolse lo stuolo,
poi ver' Durazzo, e Farsalia percosse
66 sí ch'al Nil caldo si sentí del duolo.
Antandro e Simeonta, onde si mosse,
rivide e là dov' Ettore si cuba;
69 e mal per Tolomeo poscia si scosse.
Da indi scese folgorando a Iuba,
onde si volse nel vostro occidente,
72 ove sentia la pompeana tuba.
Di quel che fé col baiulo seguente,
Bruto con Cassio ne l'inferno latra,
75 e Modena e Perugia fu dolente.
Piangene ancor la trista Cleopatra,
che, fuggendoli innanzi, dal colubro
78 la morte prese subitana e atra.
Con costui corse infino al lito rubro;
con costui puose il mondo in tanta pace,
81 che fu serrato a Giano il suo delubro.
Ma ciò che 'l segno che parlar mi face
fatto avea prima e poi era fatturo
84 per lo regno mortal ch'a lui soggiace,
diventa in apparenza poco e scuro,
se in mano al terzo Cesare si mira
87 con occhio chiaro e con affetto puro;
ché la viva giustizia che mi spira,
li concedette, in mano a quel ch'i' dico,
90 gloria di far vendetta a la sua ira.
Or qui t'ammira in ciò ch'io ti replico:
poscia con Tito a far vendetta corse
93 de la vendetta del peccato antio.

Πῶς τὸν Ρουβίκωνα τὸν πέρασε,
θγαίνοντας ἀπὸ τῆ Ραβένα,
λόγος δὲν τὸ προφταίνει νὰ τὸ πεί, οὔτε καὶ πένα.
91 Στὴν Ἰσπανία ἐστράφη ὁ στρατός του
κι ὕστερα στὸ Δυρράχειο· κι ὅταν τὰ Φάρσαλα χτύπησε,
92 τὸ χτύπημα τὸ νιώσανε καὶ στὸν θερμὸ τὸν Νεῖλο.
Σὰν ἔφτασε στὴν Ἄντανδρο καὶ τῆ Σιμόη,
93 τοῦ Ἑκτορα εἶδε τὸν τάφο
κι ὕστερα τὸν Πτολεμαῖο τιμώρησε.
Ἄπὸ κεῖ πάνω στὸν Ἰούμπα ἔπεσε, ἴδιο ἀστροπελέκι,
94 γυρνώντας ὕστερα στὰ δυτικά σας μέρη,
95 γιὰτί ξανά ἀκουστήκανε σάλπιγγες τοῦ Πομπήιου.
Μὲ ὅ,τι ἔκανε ὁ αἰτὸς στὰ χρόνια ἐκείνου πού τὸν ἐκράτησε
96 μετὰ, οὐρλιάζουσε στὴν Κόλαση ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσιος,
97 καὶ κλάψανε πικρὰ Περούτζια καὶ Μόντενα.
Ἄκόμα κλαίει κι ἡ Κλεοπάτρα ἡ κακότυχη,
98 πού, φεύγοντας ἀπὸ μπροστά του, θάνατο γεύτηκε πικρὸ
99 κι ἀκαριαῖο, ἀπ' ἔρπετο φαρμακερό.
Μ' αὐτὸν ἔφτασεν ὁ αἰτὸς στὴ θάλασσα τὴν κόκκινη·
μ' αὐτὸν ἀπόλυτη ἔφερεν εἰρήνη σ' ὅλο τὸν κόσμο,
100 ἔτσι πού τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰανοῦ ἐκλείσανε τὶς πύλες.
Ὅμως τὰ κατορθώματα τοῦ σύμβολου τοῦ αἰτοῦ,
101 πού ἐδῶ γι' αὐτὰ μιλῶ, τὰ προτινὰ καὶ τὰ ὕστερα,
102 ἦταν γιὰ τὸ Βασίλειο τὸ θνητὸ πού ἦτανε δικό του,
καὶ μοιάζουσε μικρὰ κι ἀσήμαντα
103 ἂν μὲ τὸ μάτι καθαρὸ καὶ χωρὶς πάθη
104 τὰ ἔργα τοῦ τρίτου Καίσαρα ἰδωθοῦνε·
97 γιὰτί ἡ θεία πρόνοια πού μ' ἐμπνέει
ἀλλίωσε τὸν αἰτό, στὰ χέρια αὐτοῦ τοῦ Καίσαρα,
100 τῆ δόξα τοῦ ξεπληρωμοῦ τῆς θείας ὀργῆς.
Καὶ τώρα θ' ἀπορήσεις μ' αὐτὸ πού θὰ προσθέσω:
101 ὕστερα μὲ τὸν Τίτο ἔτρεξε νὰ τιμωρήσει
102 αὐτοὺς πού ἄλλον ἐτιμώρησαν γι' ἀρχαῖες ἀμαρτίες.

E quando il dente longobardo morse
la Santa Chiesa, sotto le sue ali
96 Carlo Magno, vincendo, la soccorse.
Omai puoi giudicar di quei cotali
ch'io accusai di sopra e di lor falli,
99 che son cagion di tutti vostri mali.
L'uno al pubblico segno i gigli gialli
oppone, e l'altro appropria quello a parte,
102 sí ch'è forte a veder chi piú si falli.
F'accian li Ghibellin, faccian lor arte
sott'altro segno; ché mal segue quello
105 sempre chi la giustizia e lui diparte;
e non l'abbatta esto Carlo novello
coi Guelfi suoi, ma tema de li artigli
108 ch'a piú alto leon trasser lo vello.
Molte fiate già pianser li figli
per la colpa del padre, e non si creda
111 che Dio trasmuti l'armi per suoi gigli!
Questa picciola stella si corredda
d'i buoni spirti che son stati attivi
114 perché onore e fama li succeda:
e quando li disiri poggian quivi,
sí disviando, pur convien che i raggi
117 del vero amore in sú poggin men vivi.
Ma nel commensurar d'i nostri gaggi
col merto è parte di nostra letizia,
120 perché non li vedem minor né maggi.
Quindi addolcisce la viva giustizia
in noi l'affetto sí, che non si puote
123 torcer già mai ad alcuna nequizia.
Diverse voci fanno dolci note;
cosí diversi scanni in nostra vita
126 rendon dolce armonia tra queste rote.

Κι όταν τῶν Λομβαρδῶν τὸ δόντι
τὴν Ἁγία Ἐκκλησία ἐδάγκωσε, κάτω ἀπ' τὰ φτερά του
101 ὁ Καρλομάγνος τῆς παραστάθηκε νικῶντας.
Νὰ κρίνεις τώρα πιά μπορεῖς ὅλους ἐκείνους
ποῦ γιὰ τὰ λάθη τοὺς πρέπει κατηγορία,
102 γιὰ τὴν προβλημάτων σας αὐτοὶ ἴναι ἡ αἰτία.
Ὁ ἓνας ἐναντία στὸν αὐτὸ τὰ χρυσὰ κρίνα βάζει,
κι ὁ ἄλλος, γιὰ ὄφελος δικό του τὸν φωνάζει,
103 ἔτσι ποῦ δύσκολο εἶναι νὰ πεῖς ποιός πιότερο νὰ σφάλλει.
Κάτω ἀπὸ ἄλλο ἔμβλημα οἱ Γιβελλῖνοι ἄς κάνουν
τὰ δικά τους, ἀνάξιος εἶναι τοῦ αὐτοῦ ἀκόλουθος
104 ὅποιος γι' ἄδικο νιτερέσο μ' αὐτόνε σπεκουλάρει
κι οὔτε μπορεῖ νὰ τὸν νικήσει ὁ νεαρός ὁ Κάρολος
ποῦ ἔχει τοὺς Γουέλφους, παρὰ τὰ νύχια τοῦ αὐτοῦ φοβάται
105 ποῦ μεγαλύτερα λιοντάρια ἔχει γδάρει.
Πολλές φορές κλάψανε γιοὶ γιὰ πατεράδων κρίμα,
κι ἄς μὴν πιστέφει πὼς εἶναι θέλημα Θεοῦ
106 τὸν ἱερό αὐτὸ νὰ διαδεχτοῦνε τὰ δικά του κρίνα!
Τὸ ἀστέρι τοῦτο τὸ μικρὸ στολίζουν
ἄξια πνεύματα ποῦ κάνουν ἔργα
107 γιὰ νὰ κερδίσουν φήμη καὶ τιμὴ:
κι όταν τέτοια κατεύθυνση παίρνουν οἱ ἐπιθυμίες,
ἀποκλίνοντας, τότε κι ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἀγάπης
108 τῆς πραγματικῆς πάνω πηγαίνει μειωμένη.
Ὅμως εἶναι πηγὴ τῆς ἰλαρότητάς μας
ποῦ βλέπουμε ὅτι οἱ ἀπολαβές δὲν εἶναι
109 οὔτε πιὸ λίγες οὔτε πιὸ πολλές ἀπ' ὅ,τι μᾶς ἀξίζει.
Ἡ θεία, λοιπόν, δικαιοσύνη ἔτσι γλυκαίνει
τὰ αἰσθηματά μας, ὅπου ποτὲ δὲ θὰ γινόταν
110 ἡμεῖς γιὰ νὰ στραφοῦμε σὲ κακίες.
Ἡ πολυφωνία κάνει τὴν ὁμορφὴ τῆ μελωδία
κι οἱ διαφορετικὲς οἱ σκάλες στὴ ζωὴ μας,
111 σ' αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς, κάνουν τὴν ἁρμονία.

E dentro a la presente margarita
luce la luce di Romeo, di cui
129 fu l'ovra grande e bella mal gradita.
Ma i Provenzai che fecer contra lui
non hanno riso; e però mal cammina
132 qual si fa danno del ben fare altrui.
Quattro figlie ebbe, e ciascuna reina,
Ramondo Beringhiere, e ciò li fece
135 Romeo, persona umile e peregrina.
E poi il mosser le parole bieche
a dimandar ragione a questo giusto,
138 che li assegnò sette e cinque per diece,
indi partissi povero e vetusto;
e se 'l mondo sapesse il cor ch'elli ebbe
mendicando sua vita a frusto a frusto,
142 assai lo loda, e più lo loderebbe".

Canto VII

"*Osanna, sanctus Deus sabaòth,
superillustrans claritate tua
3 felices ignes horum malacòth!*".
Cosí, volgendosi a la nota sua,
fu viso a me cantare essa sustanza,
6 sopra la qual doppio lume s'addua;
ed essa e l'altre mossero a sua danza,
e quasi velocissime faville
9 mi si velar di súbita distanza.
Io dubitava e dicea 'Dille, dille!'
fra me, 'dille', dicea, 'a la mia donna
12 che mi diseta con le dolci stille'.

[64]

Καί μὲς σ' αὐτὸ τὸ ὑπέρλαμπρο μαργαριτάρι
ἀστράφτει τοῦ Ρωμαίου τὸ φανάρι, ποῦ ἔργα μεγάλα
111 καὶ ὁμορφα ἔκανε καὶ τὸν πληρώσανε μ' ἀχαριστία.
Μὰ οἱ Προβεντσάνοι ποῦ τὸν πολεμήσανε
112 διόλου γι' αὐτὸ δὲ χαίρονται· γιατί ἄσχημα πορεύεται
113 ὁποιος τὴν καλοσύνη τ' ἀλλουνοῦ πληρώνει μὲ κακία.
Ἐσσερις κόρες εἶχε ὁ Ραιμόντος Μπερινγκέρ·
114 βασιλικὴ κορόνα καὶ οἱ τέσσερις φορέσαν. Τοῦ Ρωμαίου
115 ἔργα ἦταν αὐτά, τοῦ σεμνοῦ, ποῦ ἦρθε ἀπ' ἄλλου.
Ἀπὸ τῶν αὐλικῶν του ὅμως τὴ μηχανορραφία
116 αὐτὸς τοῦ ζήτησε λογοδοσία,
117 καὶ ὁ δίκαιος, δώδεκα τοῦ ἔδωσε ἀντὶς γιὰ δέκα,
καὶ ἔφυγε, ὕστερα, φτωχὸς καὶ γερασμένος·
118 καὶ ἂν ἤξερεν ὁ κόσμος μὲ πόση ἀξιοπρέπεια
γιὰ τὸ φωμὶ ἀναγκάστηκε νὰ ζητιανεύει,
119 ἔπρεπε, ἀπ' ὅσον τὸν ἐπαίνεψε, πιότερο νὰ παινεύει».

ᾠσμα VII

"*Osanna, sanctus Deus sabaòth,
superillustrans claritate tua
3 felices ignes horum malacòth!*".
Ἐτοῦτα φάλλοντας, ἡ διπλοφωτισμένη αὐτὴ ψυχὴ,
μὲ τὸ ρυθμὸ τοῦ ᾠσματός της,
6 κῆλο σχημάτιζε γύρω ἀπ' τὸν ἑαυτὸ της·
καὶ ἀκολουθώντας καὶ οἱ ἄλλες τὸ χορὸ τους,
8 ἀβέλτες, ὅπως πετάγονται οἱ σπιθες,
11 κἀνάνε πέπλο τὴν ἀπόσταση, χαθῆκαν.
Οἱ ἀμφιβολίες, ἄφωνες, ἀπὸ μέσα μου μιᾶνε
καὶ "πές μου, πές μου!" στὴν κυρά μου λένε,
12 "ποῦ τὰ γλυκὰ σου λόγια σταγόνες εἶν' ποῦ ξεδιφᾶνε".

[65]

La vista mia, che tanto lei seguio
quanto possibil fu, poi che la perse,
126 volsesi al segno di maggior disio,
e a Beatrice tutta si converse;
ma quella folgorò nel mio sguardo
sí che da prima il viso non sofferse;
130 e ciò mi fece a dimandar piú tardo.

Canto IV

Intra due cibi, distanti e moventi
d'un modo, prima si morria di fame,
3 che liber'omo l'un recasse ai denti;
sí si starebbe un agno intra due brame
di fieri lupi, igualmente temendo;
6 sí si starebbe un cane intra due dame:
per che, s'i' mi tacea, me non riprendo,
da li miei dubbi d'un modo sospinto,
9 poi ch'era necessario, né commendo.
Io mi tacea, ma 'l mio disir dipinto
m'era nel viso, e 'l dimandar con ello,
12 piú caldo assai che per parlar distinto.
Fé sí Beatrice qual fé Daniello,
Nabuccodonosor levando d'ira,
15 che l'avea fatto ingiustamente fello;
e disse: "Io veggio ben come ti tira
uno e altro disio, sí che tua cura
18 sé stessa lega sí che fuor non spira.
Tu argomenti: "Se 'l buon voler dura,
la violenza altrui per qual ragione
21 di meritar mi scema la misura?"

Τὴν ἀκολούθησε ἡ ματιά μου
ὅσο μπορούσε, κι ὅταν τὴν εἶχε χάσει
126 στράφηκε ἐκεῖ πού περισσότερο ποθοῦσε:
τὴ Βεατρίκη ἀνήσυχα κοιτοῦσε·
ὅμως τὸ βλέμμα ἐκείνης ἔγινε ἀστραπή
τέτοια πού ἄλλη φορά δὲν εἶχε ἔτσι γενεῖ·
130 κι ὁ νοῦς μου ἄλλη ἐρώτηση δὲ μπόρεσε νὰ πεῖ.

ᾠσμα IV

Σὰν κάποιος ὅπου μπροστά σέ δυὸ τροφές τὸ ἴδιο νόστιμες
δὲν ἔβαλε στὸ στόμα του οὔτε τὴ μιὰ γιὰ νὰ χορτάσει,
3 ἀπὸ πείνα θὰ πέθαινε, ἐλεύθερος μ' ἀνίκανος ν' ἀποφασίσει,
ἔτσι κι ἀρνὶ ὅμοια θεὸ νὰ φοβότανε
δυὸ λύκους τὸ ἴδιο πεινασμένους,
6 ἢ σὰν τὸ κυνηγὸςκυλο τὸ ἄβουλο μπροστά σέ δυὸ ζαρκάδια:
ἔτσι ἐνιωθα τὴν πίεση ἀπ' τὶς ἀμφιβολίες,
πὺ μ' ἔκαναν γιὰ τοῦτο νὰ σωπαίνω
9 μὴ νιώθοντας οὔτ' ἐνοχὴ μήτε και περηφάνια.
Σώπαινα, ὅμως στὸ πρόσωπό μου
ἡ ἐπιθυμία νὰ μάθω ἦταν ζωγραφισμένη
12 πιο ἔντονα παρὰ πὺ νὰ μιλοῦσα.
Κι ὡς ἔκανε ὁ Δανιὴλ τὸν Ναβουχοδονόσορα
ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' τὴ μάνητα πὺ ἄγριο τὸν εἶχε κάνει,
15 ἔτσι ἔκανε κι ἡ Βεατρίκη κι εἶπε:
«Καλὰ θωρῶ πόσο σέ βασανίζουνε
κι οἱ δυὸ οἱ ἀπορίες, ἔτσι πὺ δὲ μπορεῖς
18 ἀπὸ μονάχος σου νὰ ἐκφραστεῖς.
Λές μέσα σου: «'Αφοῦ ἰσχυρὴ εἶν' ἡ θέληση ἡ καλή,
γιατί οἱ θίαιες πράξεις ἐνὸς ἄλλου
21 πρέπει νὰ μοῦ μικραίνουν τὴν ἀνταμοιβή;»